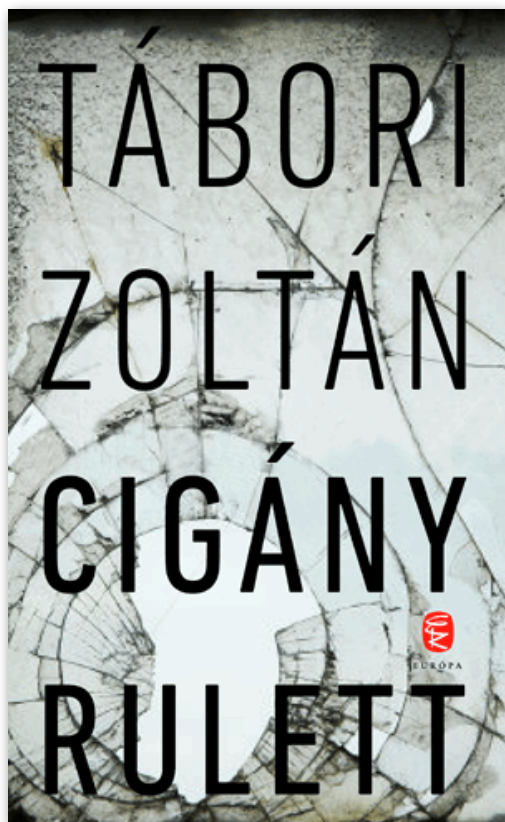

HAJNÁCSKY TAMÁS

RIPORTKÖNYV A CIGÁNYGYILKOSSÁGOKRÓL

Tábori Zoltán: *Cigány rulett*.
Budapest: Európa Könyvkiadó, 2014, 352 o.

„– Négyéves gyereket kinyírni! Volt már itt minden tetűség, de ilyet! Ezeknek olyan keményszívű embereknek kellett lenni, hogy a föld alól kellett előjönni! Négyéves gyereket kinyírni, aki az életet nem ismerte, csak az anyja csecst... Egy olyan családról van szó, aki a légynek sem ártott! Az apja dolgozós ember volt, rettentően értett a dolgokhoz. Nem értem, miért történt, nem álltak senki útjába. Ennek összefüggése az én véleményem szerint semmi nincs. Itt csak találgatás van. A bűnök az volt, hogy az utolsó házban éltek.” (Tábori 2014: 234)

A rendszerváltás követően a cigányellenesség több évtizednyi tabusítást követően újra felszínre bukkant, közel fél évszázad után ismét nyíltan megjelent a médiában, a közbeszédben. Az elmúlt néhány évtizedben számos kutatás bizonyította, hogy Magyarországon jelentős méreteket ölt a cigánysággal kapcsolatos ellenszenv, ami a sajtóban is érezteti a hatását. A magyarországi helyzet odáig fajult, hogy néhány önmagát szélsőjobbboldalinak valló férfi fegyvert ragadott, és ötletszerűen cigány lakosokat mérszárolt le vagy nyomorított meg.

Tábori Zoltán a tőle megszokott komoly igényességgel és kiváló stílussal vetette papírra a *Cigány rulett* című kötetét, melyben a 2008–2009-ben cigányok ellen elkövetett sorozatgyilkosság mélyebb feltárására törekedett. A mérenyletek helyszíneit bejárva tizen-

egy települést (Galgagyörk, Tarnabod, Nagycsécs, Pátka, Pécsszabolcs, Alsózsolca, Tatárszentgyörgy, Bocfölde, Tiszalök, Kisléta, Sajóörs) vett szemügyre, megszólaltatta a megnyomorított vagy a találmányra kivégezett áldozatok családtagjait, a közvetlen környezetükben vagy a községben lakó cigányokat és nem cigányokat egyaránt. Értetlenséget, félelmet, felháborodást és gyászt kellett rögzítenie könyve hasábjain. Ugyanakkor az áldozatok iránti rideg közöny létével is kíméletlenül szembesítette az olvasót:

„– Én elmondom a véleményemet, de csak ha le is írja. – Miért ne írnám le? – Mert nekem nagyon nem tetszett, ahogy ezeket a retkes cigányokat védték. Minket legyilkosoztak, bevittek, mintha mi is cigányok lennénk, bármikor ráérnénk. (...) A cigány az olyan, hogy hetet-havat összehord, különösen ha sérelem éri. És még védik is őket nagy gázsiért. (...) Tessék, most is mennek a határba lopni!” (uo.: 227–228)

A riportkötet első helyszínül Tábori Galgagyörköt választotta, mert a fegyverek először itt sülték el. A merénylők azért ezt a községet szemelték ki, mert itt egy szövevényes szomszédviszály odáig fajult, hogy két nem cigány családot a Magyar Gárda költöztetett ki a cigánysorról, nagy sajtónyilvánossággal kísérve. A hír Debrecenbe is eljutott, ahol néhány férfi elhatározta, hogy a cigányság számlájára írt konfliktust megtorolja – a golyónyomok talán a mai napig megtalálhatók a házak falain. A tettesek néhány hónappal később Tarnabod községben követtek el támadást, több tárat is elhasználtak, valamint Molotov-koktélokot hajigáltak be az ablakokon. A házak kiválasztásának esetlegességére utalt, hogy a falu szélén élő nem cigány idősök váltak az elkövetők célpontjaivá. Rövidesen Nagycsécson csaptak le újra a merénylők, hasonló módszereket alkalmazva, mint az előző két községben, ekkor már két áldozatot követelt az ámokfutásuk. Pátkát ugyan elkerülték a sorozatgyilkosok, itt azonban a helyi polgárőrök akarták „meglekeztetni” Molotov-koktélokka a szerintük renitens cigányokat. Pécsszabolcs (Pécs első kerülete) kézigránátot dobtak egy cigány család házába, a házaspár életét veszítette, gyermekeik komolyabb sérülést szenvedtek. Utóbb kiderült, hogy a leszámolás mögött nem a debreceni elkövetők álltak. Alsózsolcán mesterlövész puskával nyomorítottak meg egy cigány fiataalt, a hozzátartozója a következőképpen számolt be a fiú helyzetéről: *„Nézz meg, így küldik haza, alig tud lábra állni, idegi rángásos a lába. Pisilni idebent tud, nagyvédezni meg valahogy kivigyük”* (uo.: 175). Tatárszentgyörgyön ismét halállal végződött a sorozatgyilkosok rajtaütése, Molotov-koktélla felgyújtottak egy házat, és a lángok martalékából kimenekülőket tűz alá vették – az apa és a fia azonnal meghalt. Bocföldén szintén Molotov-koktélt dobtak be egy faluszéli cigány család otthonába, itt azonban az érintettek nem sérültek meg; a rendőrség szerint az ügy nem állt kapcsolatban a többi településen történetekkel. Tiszalök-Újtelepen egy férfit lelőttek a háza udvarán, majd amikor az elkövetők menekülni próbáltak, az autójuk egy töltésen megfeneklett. Segítség reményében felhívták az egyik ismerősüket, de ez a hívás véget vetett

a mérszárlásuknak – a telefonhívás bemérésével a rendőrségnek sikerült beazonosítania az elkövetőket. Tábori a gyilkosságok általános vonásaként az alábbiakat állapította meg:

„...ezek kollektív büntetések. Nincs jelentősége, hogy egy bűnösnek ítélt falu szélén pontosan kit ér a Molotov-koktél vagy a golyó. Hogy egy ház célpont legyen, ahhoz elég mondjuk, csak annyi, hogy a gazdája többiekkel ellentétben rendszeresen nyírja a fűvet hátul a kertben. Mert ott gond nélkül le lehet jönni egészen az utcafrontig, dupla puskával a kézben, és csak löni, löni, löni.” (uo.: 36)

A kötet nagy erénye, hogy a szerző nemcsak a sorozatgyilkossághoz kívánt adalékokkal szolgálni, hanem szociografikus írásában bemutatta az érintett települések cigány lakosságának kilátástalan helyzetét, valamint a cigány és a nem cigány lakosság együttélésének feltárására is törekedett. A riportkönyvben a hangsúly inkább erre helyeződött, melyhez az elkövetők által kiválasztott települések adták a vezérfonalat.

Tábori Zoltán rendkívül érzékletesen számolt be a falvak szélére szorított „cigánysorok” és „cigánypartok” körülményeiről, az aszfaltozatlan, porzó utakról, a közutakról mint a vízhez jutás egyetlen lehetőségéről; a bárminemű komforttal csak névleg rendelkező CS-lakások, szocpol-házak, jobb helyeken fészernek sem nevezhető, eszkábált alkalmatosságok nyomasztó látványáról. A szerző a mindennapok reménytelen nyomorát hosszas leírások sokaságával igyekszik minél közelebb hozni az olvasóhoz, képek nélkül is láttatni azt:

„Jobban megnézve, valóban látszik, hogy beteg a ház, vedli cserepeit, ázik, utcai ablaka pokrócoktól hályogos. De beteg a fiatalasszony is, lerí minden mozdulatáról, ahogy pár lépés után fáradtan rátámaszkodik, felsőtestével szinte ráfekszik a vakítópiros tűzcsapra, mintha nem bírna továbbmenni, pedig csak a tetejét forgatja el rászorított alkarjával, és a víz lassan, ugyanolyan betegesen csorogni kezd a festékesvödörbe.” (uo.: 273)

A tarthatatlan helyzet orvoslására nemcsak felsőbb szinteken, de még helyi szinten sincs meg a kellő akarat, a szándék, vagy egyszerűen csak hiányzik a hozzáértés, a szakértelem. Az utóbbit jól példázza az egyik polgármester megjegyzése, amit azzal kapcsolatban tett, hogy ő tulajdonképpen, miért is jelöltette magát: *„Végül is falut vezetni majdnem olyan, mint szakszervezetet”* (uo.: 255). A szakszervezeti munkához bizonyára érthetett, hiszen negyvenegy évet dolgozott a Zalavolánnál eleinte gépészmérnöksésként, majd függetlenített szakszervezeti vezetőként. Arra a kérdésre, hogy az ilyen és ehhez hasonló életutat bejárta, felemelkedett emberek aztán a polgármesteri székbe ülve mennyiben járulnak

hozzá a lakosok életének javulásához vagy a község jövőjéhez, a riportkötet megadja a választ: semennyire.

A mindennapi betevőért és a tűzifáért, az éhség és a hideg által hajszolt állandó küzdelem is terítékre került a kötetben. Különböző megélhetési stratégiák: az orvhalászat, a fekete napszám, a tüzelő törvénybe ütköző beszerzése, az uzsora, a segélyek és az eltérő címen adott juttatások a mindennapok szerves részévé váltak. A falvakat sújtó területi hátrány, a munkalehetőségek hiánya következtében hanyatló települések életében felerősödött a korábbi rendszer iránti nosztalgia, mintha már csak ez tartaná a lelket az emberekben. „*Az ötvenes években ez gyönyörű hely volt.*”, „*Az élet is más volt.*”, „*Akkoriban egészen más világ járta.*” Az imént idézettek a keserű nosztalgia jellegzetes, sokszor emlegetett mondatai. Gyakoriak a már-már mesebeli elemeket is felsorakoztató mendemondák, mint például az, hogy Rákosi Mátyás komlói születésű volt (valójában a bácskai Ada településen született), és ezért kezdtek hatalmas fejlesztésekbe a városban, amely összenőtt volna Péccsel, ha Rákosi tovább marad hatalmon.

A kötet az olvasó elé tárja a cigányságon belül meglévő ellentéteket. Például egy beás férfi elbeszélése szerint a lovárik lenézik őket, és gyerekeiket arra tanítják, hogy azt szajkózzák: „*Mi nem beások vagyunk, mi utáljuk a beásokat.*” Külön kiemelik azt, hogy a lovárik adják férjhez lányukat még nagykorúságuk előtt, nem a beások. Továbbá a *Cigány rulett* felhívja a figyelmet a cigány és a nem cigány lakosság közötti súrlódási pontokra, a cigányság végeláthatatlan számlájára írt lopásokra, az előítéletekre. Az egyik falu nyugalmazott rendőre például ekképpen nyilatkozott a cigányságról:

„– Nincs itt semmi probléma a faluban, csak tudni kell a cigányokkal bántani. A cigány az olyan, mint a kutya. Nem elfutni előle, nem hátat fordítani, hanem szorítani, mindig jobbebb menni.” (uo.: 121)

Egy másik községben egy lőtéri alkalmazott pedig a következőket jegyezte meg:

„– Én megmondtam nekik, nem szépítgettem: »Az első, aki a fajtátokból átjön a kerítésemen, lepuffantom, mint a kutyát. Nem érdekel, mi lesz a következménye. Tudjátok, hol dolgozom.«” (uo.: 225)

Összességében nézve Tábori Zoltán riportkönyve letehetetlen olvasmány, fontos adalékokkal szolgál a cigánygyilkosságok hatásairól, körülményeiről. Az olvasó betekintést nyerhet a cigány lakosság kilátástalan helyzetébe, illetve a cigány és a nem cigány lakosság együttélésének vélt vagy valós nehézségeibe. Továbbá a kötet rávilágít arra is, hogy a hanyatló, gettósodó településekről az ott élő cigányoknak és a magukra maradt idősöknek annyi esélye van a kitörésre, mint amikor valaki a ruletten szerencsésen rakja fel a zsetonjait egy tetszőleges számra.